

Nicoletta Usai

Slikarska epizoda iz 14. stoljeća na Sardiniji: *Susret tri živa i tri mrtva* u crkvi Nostra Signora de Sos Regnos Altos u Bosi

Crkva Nostra Signora des Sos Regnos Altos u Bosi jedan je od rijetkih sardskih primjera palatinske kapele u unutrašnjosti neke utvrde. Nalazi se u sklopu kaštela Serravale na sjeverozapadnoj obali otoka. Važnost je ovoga spomenika određena ponajprije slikarskim ciklusom u unutrašnjosti crkve, koji se proteže na sjevernom, južnom i ulaznom zidu.

Budući da ove slikarije imaju ulogu *unicuma* u panorami otoka, istraživači su nastojali utvrditi njihove naručitelje i izvođače, glavne uzore te ikonografske i stilske reference.

Rossella Sfogliano 1981. godine datira ciklus u 15. stoljeće i vezuje ga uz područje iberskog poluotoka. Ferdinando Bologna i Pierluigi Leone De Castris 1984. u ciklusu pronalaze bliskost s djelom Maestra di Offida, dok Renata Serra i Roberto Coroneo predlažu dataciju u drugu polovicu 14. stoljeća, uz lepezu različitih utjecaja, od katalanskog do abrućeškog slikarstva. Renata Serra povrh toga ulazi u kritičku raspravu vezujući freske uz talijansko područje i uza sudsku narudžbu. Antonino Caleca, naposljetku, pretpostavlja da je neki slikar, aktivan u Bosi, mogao biti donositeljem pisansko-sienske kulture, tzv. "treće struje", prepoznate kao alternativa Giottu i Cimabueu, s vremenskim uporištem u prve godine 14. stoljeća. Monografija o freskama u Bosi, djelo Fernande Poli, publicirana je 1999. godine; znanstvenica donosi povijesni pregled istraživanja, a potom analizira freske predlažući dataciju i referentni okvir koji se i danas smatraju valjanima. Najpoznatija scena ciklusa jest, bez sumnje, *Susret tri živa i tri mrtva*. Prisutnost ove teme čini se usko povezanom s niti vodiljom fresaka, opomeni za dobru smrt ujedinenom s pozivom za promišljanjem o taštini zemaljskoga postojanja i o "demokratičnosti" smrti koja ne štedi nikoga, pa niti one najmoćnije. Ova je tema prisutna, ograničujući se na talijansko područje, u nizu slikarskih ciklusa od sredine 13. do sredine 14. stoljeća te je obilježena varijantama broja kostura i lovaca smrti, prikazima mrtvih u vodoravnom ili okomitom položaju te prikazima živih na nogama ili na konju. Prvi prikaz ove ikonografske scene pojavio se u Atriju sredinom 13. stoljeća, u katedrali Uznesenja Bogorodičina. Oko 1290. godine datiraju freske u crkvi u stijeni Sv. Margarete u Melfiju. Freske iz 14. stoljeća iz San Flaviana u Montefiasconu, unatoč arhitektonskim preinakama crkve, prikazuju temu susreta triju živih i triju mrtvih na dovoljno čitljiv način. Slične kompozicije iz 14. stoljeća nalaze se i u Sacro Speco u Subiacu, u opatiji Santa Maria in Silvis u Sestu al Réghena, posebice u Camposantu u Pisi, kao dio velike freske s prikazom *Trijumfa Smrti*, Buoanamica Buffalmacca.

Slikarski ciklus u Bosi predstavlja različite stupnjeve kompleksnosti, koji se ovim prilogom zasigurno neće iscrpiti. Ovdje se nisu mogli analizirati u detaljima stilski i povijesni aspekti koji su vodili kritiku u određivanju naručitelja djela i njegove datacije. Kronični nedostatak dokumenata ne nudi precizne podatke, već samo pretpostavke. Takvima se mogu smatrati tvrdnje Ferdinande Poli, koja je datirala ciklus u prvu polovicu 14. stoljeća, prepoznajući u njemu ruku toskanskoga slikara i narudžbu Giovannija Arborea, brata budućega vladara Arborejskoga kraljevstva, Mariana IV. i žitelja utvrde Seravalle između 1338. i 1345. godine. Neosporiva je međutim vrijednost slika u crkvi Nostra Signora de Sos Regnos Altos, koje čine ključni dio mozaika za rekonstrukciju povijesno-umjetničkog konteksta Sardinije u 14. stoljeću.

Prijevod s talijanskoga: Nina Šepić